

ОТ ПОЗИЦИИТЕ НА КОМУНИСТИЧЕСКАТА ПРАВДА (Аспекти на съвременната тема)

Георги Пенчев

Засиленият интерес на литературата към проблемите на съвременността има съдбовно значение за развитието на литературнотворческия процес, за обогатяване на традициите и усъвършенствуване на метода на социалистическия реализъм. Дълбоки са причините, които обективно определят този развой.

Още от зараждането си нашата литература е органична част от живота на обществото. Дълбоката ѝ народностна основа определя класово-партийното съдържание като нейна костна система. В условията на класовото общество точно тази особеност извиси нашата литература до неотстъпен защитник на интересите на трудовите хора и я превърна в оръжие в борбата срещу капитализма и фашизма. Когато се изгражда зрялото социалистическо общество, да се опази костната система на националната литература от изкривяване означава, че писателят трябва пак да бъде в авангарда на общественния процес и неговото творчество активно да спомага за осъществяване на новите дръзновени цели на народа.

Овладеяването на съвременността от литературата е продължителен и труден процес. Времето охлади горещия ентузиазъм и романтичната надежда, че ако писателят поживее някой и друг месец на голям строеж, в завод или в АПК и опознае живота на хората, той е подготвен да напише значително произведение. Литературната действителност доказва отново, че от доброто познаване на новата социалистическа действителност до интересното и ярко художествено произведение лежи твърде дълъг и нелек път. По него не всеки може да премине успешно.

Но пътуването към творческата цел започва с грижовното опознаване на сегашната социалистическа реалност в нейните многопосочни и качествено нови измерения, започва със зоркото вглеждане в чертите на човека като реален и най-значим резултат на нашата социалистическа революция.

Художественото пресъздаване на съвременността не е рожба само на добро желание. Все по-ясно става, че без нравствена и творческа подготвеност на писателя не е възможно създаването на интересни произведения, които носят художническо откритие за нашия ден. Неотменима е личната отговорност на твореца. Нравствената готовност иска неизчерпаемо богат запас от познания за новата реалност, за икономическото, социалното и психологическото движение на народа към зрелия социализъм. В този процес се изявява и утвърждава писателят — гражданин и общественик, който умее зад конкретните факти и явления да съзре магистралната посока, да осмисли реалността от ясна класово-партийна позиция като съставна част на всеобщото движение на човечеството от капитализма към социализма, като усъвършенствуване и развитие на нашето общество. Точният анализ на реалността е първо условие за по-машабни и проникновени обобщения, за изследване историческата съдба на народа като единен процес,

в който най-точно се съзира висотата на социалистическата зрелост, новите черти в нравствено-психологическия облик на човека.

Тези проблеми нямат абстрактен теоретически характер. Те се налагат от развитието на литературния процес и превръщат лозунга за наша социалистическа класика не в мечта, а в непосредствена творческа цел за сегашното поколение писатели. Цялата сложност на съвременната тематика не е в правдивото рисуване на картини от новата реалност — съвременен завод, крупни АПК и т. н.; макар че и такова рисуване не е творческа самоцел. Главното внимание е към такова пресъздаване на съвременността, чрез което се извеждат актуални проблеми от живота на народа, които поставя времето, и писател, свързан със своя народ, не може да ги отмине. Талантливият творец, понесъл своя граждански и писателски дълг, съзнателно се насочва към тях и дири тяхното решение. Такъв е пътят за развитие и обогатяване традициите на литературата в условията на зрелия социализъм, за укрепването здравината на нейната костна система. Уместно е да спомним оценката, която беше направена на XXV конгрес на КПСС, че „производствената тема“ получи истинска художествена форма. Заедно с литературните и сценичните герои ние преживяваме, вълнуваме се за успеха на стоманолейрите или за директора на текстилната фабрика, за инженера или партийния работник. И даже такъв на пръв поглед частен случай като въпроса за премията на бригада строители придобива широко обществено звучене, превръща се в предмет за горещи дискусии. Защото писателите са открили в многообразието и богатството на живота особено важни за съвременността проблеми, намерили са оригинален свой ъгъл за тяхното виждане и творческо пресъздаване, за да внушат на широки обществени среди ясна позиция.

Откриването на значими и важни за съвременността проблеми и нравствената готовност на писателя за идейно-художествено осмисляне е изключително важен етап. Голямата тема за социалистическото време ще зазвучи внушително и ще постигне своето въздействие обаче едва тогава, когато имаме пред себе си значително художествено произведение, творба, която дораста до явление в духовния живот. Беше време, когато някои бяха склонни заради важната проблематика да извиняват естетическите несъвършенства. Литературата на зрелия социализъм, която трябва да дорасне до социалистическата класика, наред с всичко трябва да е ярка по своето идейно-съдържателно откритие и неотразимо внушителна по естетическото си въздействие.

Вглеждането в нашето литературно развитие потвърждава убеждението, че може да се говори за реално масово насочване на писателите към проблемите на съвременността. Значимостта и смисълът на това явление ще се разбере пълно след време. Нетърпеливостта не бива да има място, както и стремежите за прищипване на процеса. Добре трябва да се познава спецификата на художествено-творческият живот, особеностите на всяка творческа личност, тенденциите в различните жанрове и т. н. И все пак буди тревога разбирането на някои, че опознаването на съвременната социалистическа действителност е лека и едва ли не попътна работа, че животът е навсякъде... „Доказано е от опита — напомня др. Тодор Живков, — че не могат да бъдат създавани вълнуващи произведения за живота и делата на нашите хора, за личната и обществената съдба на нашите съвременници, за социалистическия труд, ако действителността се наблюдава от прозореца на софийския апартамент или през кратките творчески командировки. Само когато творецът е кръвно свързан с живота и неговите проблеми, когато разширява и задълбочава своето общуване с различни среди и представители на народа, когато постоянно обогатява и попълва своя жизнен опит, своите представи, впечатления и знания, своята култура и майсторство, той ще създаде значимо произведение на съвременна тема.“¹

¹ Т. Живков. За литературата, изкуството, културата. С., 1972, с. 308—309.

От времето на класиците Елин Пелин, Йордан Йовков неузнаваемо се е изменил ритъмът в движението на живота. Социалистическата революция придала на това движение нова енергия и животът получи ускорение, което преди и фантастите не предвиждаха. Социалната реалност е вече непознат и удивително бързо изменящ се феномен. Онова, което преди десетина години е било тъй добре позната за писателя отлика за социалния и нравствения облик на селото или за града, вече се е изменило. В тази надпревара с времето животът на народа устремно изпреварва. Всяко познание за действителността от преди години е вече надживяно познание.

Творчеството по своя характер не е толкова бързоподвижно. Създаването на мащабни произведения, които изследват задълбочено реалността и по-проникновено пресъздават образа на съвременния човек, са плод на продължителен и напрегнат труд. За това нравствената и творческата подготвеност на писателя за трудното изпитание е съществена предпоставка. Не са малко произведенията на съвременната литература, в които писателските усилия са отправени към днешния ден и към неговите проблеми. За съжаление все още се затрудняваме да назовем ярки творби, разбудили широк интерес, докоснали съществени, кардинални проблеми на нашето развитие, внесли свой дял за разрешаването на тези проблеми. Нерядко, когато четем произведения за съвременността, се събужда усещането, че отразената в тях действителност е твърде отдалечена от нашите дни, проблемите, които измъчват героите, са вече получили решение в живота. Литературата не е фотография, за да отразява текущото. Писателското осмисляне и пресъздаване на реалността иска време и дистанция. Усещането за отдалеченост и надживяване е предизвикано обикновено не толкова от присъствието в тези книги на познати от години събития и явления, за които даже литературата е изпробвала перото си, колкото от повяхналата душевност на героите, надживяна от съвременната социалистическа личност. И много по-ясно разбираме сложността на проблема за правдивото пресъздаване на образа на нашия съвременник в историческата му мащабност и дълбочина, в днешната му психологическа сложност и качествено ново нравствено богатство. Без творческа зрелост и нравствена подготвеност на писателя трудно можем да си представим талантливото художествено пресъздаване на тези същностни измерения на социалистическата реалност.

С основание можем да твърдим, че живият нерв на социалистическата литература е идейно-естетическата концепция за новия човек като активен преобразовател на живота и света върху принципите на революционното, комунистическото начало. Съветът на В. И. Ленин, че „Ако не разбираш делото, не можеш да разбереш и хората. . . , т. е. можеш да разбереш психологията на един или друг участник в борбата, но не смисъла на борбата, не нейното партийно и политическо значение“², е съвет с изключително актуално за литературния процес значение. Каквито и страни да изследва писателят от социалистическата реалност — производствената дейност на трудовия колектив или явленията на бита, миналото, настоящето или бъдещето, личностните преживявания, — винаги в центъра на вниманието е новият човек.

Значението на съвременната литература все повече се определя от способността ѝ да спомага реално за всестраниното формиране на новата личност. „Възпитанието на новия човек е плод на много фактори — напомня др. Т. Живков, — но художественото творчество не е един от многото. То е един от основните и главните, един от решаващите фактори за изграждането на човешката личност.“³

Все по-успешното пресъздаване образа на съвременника като активна съзидателна личност, която, изменяйки действителността, изменя и сама себе си, се

² В. И. Ленин. Полн. соб. соч. Т. 47, с. 221.

³ Т. Живков. За литературата, изкуството, културата, с. 430.

утвърждава като водеща посока в развитието на литературния процес. Чрез него в най-голяма степен се очертават новите особености на нашата литература като човекознание и учителка на хората. Струва ми се, че именно върху тази територия все повече ще се пресичат силовите линии на социалистическия хуманизъм, на особеностите, с които се утвърждава личността на зрелия социализъм.

Литературата винаги е разказ за човека и неговата съдба, за преживяванията и диренията му. От майсторството на писателя да вниква в същината на човешката личност, в нейното съкровено човешко, в нравствено-психологическите ѝ измерения и в отношението ѝ към другите, към колектива, се съзират пътища за интересни открития на литературата в пресъздаването на нашия свят, на духовния климат, в които се формира и утвърждава личността на зрелия социализъм. А в същност това са открития, които поглеждат от нова висота към човека и света. Индивидуалното в литературата все по-пълно разкрива характера и същността на социалното, на обществената перспектива.

Образът на Бойчо Огнянов събра в своята човешка личност надеждата и горещия патриотизъм на героите от епохата на националноосвободителното движение и ги пренесе през годините, утвърждавайки ги като същностни черти на българина. По-късно в образите на селяните, родени от перото на Елин Пелин, Йордан Йовков и др., остана завинаги като вечен заселник на света трудовият човек, влюбен в земята, в добитъка и в чистотата на правдата, ненавиждащ от дъното на душата си богатите и потисничеството. С Бай Ганьо Алеко Константинов създаде образ-тип на буржоазията от началното време на капиталистическото развитие. Богата е галерията от образи в литературата, белязани с непреклонността, благодарение на това, че носят чрез своята личностна човешка съдба в една или друга степен съдбата на народа от решаващи етапи на неговото развитие. Тази богата и силна традиция получи талантливо развитие от нашата пролетарска и социалистическа литература.

Съвременният писател има съзнание, че ако иска да остане верен докрай на националната традиция, трябва да внесе в галерията на народната ни характерология и самобитност свое откритие — образа на човека от времето на зрелия социализъм. Съвременникът е диренията главна висота в писателските усилия. Защото разказът за величието и историческата мащабност на нашето време се измерва най-точно чрез тази личност, надарена с редица нови и непознати преди особености. Литературата не може да бъде учителка на хората, ако художественият образ, който тя пресъздава, не е по-богат и обемен от живия, от реалния човек. Върху тази основа се пораждат надеждите за впечатляващия образ на съвременника, който решително и категорично ще извиси мястото на литературата в обществената действителност.

Може да имаме редица несъгласия с някои черти в облика и поведението на съвременника, да съзираме у него мисли и постъпки, дето ни напомнят за времето, което отпратихме в миналото, но въпреки всичко остава категоричната истина, че борбата за изграждане на социалистическото общество е била същевременно борба за нова социалистическа личност. В нейните действия покорява преди всичко порасналото съзнание за съпричастност с делото на колектива, със съдбата на родината. Нашият съвременник не може да мисли за себе си и за близките си откъснато от обществото. Особено впечатляваща е промяната в душевността на селския труженик. Свързаността му със земята е от векове негова отличителна особеност. Земята е била оста, около която се е плела и разплитала нерадостната съдба на селския човек. В нея е бил коренът на нравствената му позиция, на неговите стремления и надежди. Заради парчето земя той беше готов на най-тежко престъпление. Синорът закриваше хоризонта на бъдещето.

Минаха само няколко десетилетия на социалистически живот и тази отлика в душевността на селянина се промени. Даже се промени неузнаваемо. Освободен

от страха за хляба и за бъдещето, той изри от душата си ламтежа за собственост. Даже в някаква степен започна да гасне изконната обич към земята като кърмилница и родина. Затова с тревога започва да се мисли как да се разпали у младите поколения преклонението пред земята, обичта към селото. Но този въпрос ще протича при нови и непознати за българското село условия, когато основна фигура в него е не измъченият и утрепан от непосилен труд наследник на Андрешко, а механизаторът, който настойчиво превръща селскостопанския труд в труд промишлен. Върху тази съвършено нова социално-нравствена територия литературата трябва да дири своите открития за нашия съвременник като човек с нова завкаса.

Някога Хегел, говорейки за определящото в характера, беше писал: „Макар че в особеностите на характера трябва да се налага една главна страна като господстваща, в рамките обаче на тази определеност напълно трябва да се запазват богатството и пълнотата, тъй че индивидуумът да има пълна възможност да се разкрие от различни страни, да влезе в многообразни ситуации и да покаже богатствата на развития в себе си вътрешен живот в многообразни проявления.“⁴

Литературата, дирейки нови подстъпи към образа на нашия съвременник, все по-убедително изтъква качествените изменения в човешката му същност, съвременното осмисляне на прастари чувства и настрояния. Героичното например в характеристиката на новата личност все по-стабилно се определя от отношенията и връзките ѝ с народа, от личния принос в изграждането на социалистическото общество. Измерението за героизма като изключителна проява на личността в новите условия се очертава като същностна черта на човека в неговото трудово ежедневие, като измерение за неговото постоянство и твърдост, на отношението му към труда и живота. Без да сваля в нозете на обикновеното ежедневие героичното, литературата все повече утвърждава тази ярка проява на личността като посилна за много повече хора, като реална посока за развитие и усъвършенстване на личността чрез целенасочена всеотдайност.

Литературата все по-настойчиво се вглежда в новата характерология на съвременника, в неговите етични и нравствени координати. Наред с утвърдените писатели към съвременната проблематика проявява жив интерес по-младата писателска генерация. Радва нейното желание да се залавя за важни и остри проблеми на съвремието, да търси свои решения и да утвърждава свой поглед към идейно-психологическите особености на новия човек. В новите романи на Герчо Атанасов „Провинциална история“ и „Разминаване“ предмет на писателското изследване са нравствените аспекти на производствената дейност. Авторът иска чрез значими и силни личности да изведе сблъсъка между чуждешкото на нашите принципи административно-технократско отношение към производството и промисленото, научно оправдано усъвършенстване на труда. Караджов носи здравия рационализъм на селския си корен, но в диренето на целта той се откъсва от хората, заживява безплодно и осъдително, за да остане накрая сам и ненужен. Интересен е като замисъл този образ. Той е натоварен с важни тенденции на съвременността, при това преди всичко отрицателни тенденции, които задържат не само усъвършенстването на производството, а и нравственото развитие на човека. Караджов се оказва безсилен за такъв тежък товар и към края на повествованието се задъхва. Той е чакал по-внушителна художествена защита, за да изяви по-категорично позициите на „своя“ съвременник, да ги защити повече откъм тяхната човешка страна.

Стоил Дженев влиза в повествованието твърде незабележимо, но расте редом със заводските и семейните истории, които протичат в провинциалния град. Дженев е интересен тип на партиен и стопански деец. Явно е, че писателят е работил

⁴ Гегел. Соч. Т. 12, с. 243.

върху неговите черти с любов. Дженев носи твърде много перспективни особености от сегашния етап на нашето развитие. Макар че сам като характер е мек и безшумен, именно чрез него писателят утвърждава идеята за многопосочната активност на комуниста, на социалистическата личност. Науката за организацията на производството и етичността на комуниста са неговите оръжия за защита на действена позиция. Дженев е героят, който по-силно се налага върху съзнанието, макар че нерядко съжаляваш за неизползуваните напълно възможности на образа за още по-силно и по-категорично идейно-естетическо внушение.

Тези произведения заедно с някои други творби от последно време показват стремежа на писателите да се вглеждат по-дълбоко в нашия живот и да дирят своя пътека към образа на съвременника.

Изследването на новия човек в цялото му богатство като реална „съвкупност от обществените отношения“ отвежда към по-точно улавяне на отличителните особености на епохата.

Максим Горки разглежда характера на героя в тясна връзка с историческата епоха, която според него намира интересно и много специфично отражение именно в личността на героите. Историята се пише чрез ярките образи на хора, които събират у себе си неповторимото богатство на живота, тревогите и надеждите, идейните и политическите стълкновения. Нашият съвременник, преобразил из основи отечеството и собствения си живот, е и именно такъв мащабен и многообемен герой. Съзнателното насочване на литературата към този образ е в същност кардинален проблем на общолитературния процес, на развитието и обогатяването на литературната традиция. „Основното обаче е фронтът на литературата и изкуството, творческите работници — подчертава др. Т. Живков — решително да се насочат към разрешаване на съвременни проблеми, към създаване на значими творби, за да се възпитават хората в дух на любов и преданост към социализма и комунизма, да се вдъхновяват за труд и подвиг в изграждането на новия обществен строй.“⁵

И по-нататък: „Много творци нямат истинска представа за голямата и трудна съзидателна работа, която партията и народът вършат сега в промишлеността, в селското стопанство, във всички сектори на материалното производство и културното изграждане на страната.“⁶

Нуждата от неотлъчност на писателя с днешните радости и тревоги на народа, с теоретическата и практическата работа на партията за изграждането на зрелия социализъм има принципиален характер за разцвѣта на литературата. Не толкова като най-добра възможност за обогатяване на писателското познание с нови теми, проблеми и герои. На сегашния етап тази свързаност придобива смисъл на обективно въздействие върху писателското мислене. Идейно-философският и нравствен градус на съвременността, мащабността и проникновението на партията в развитието и усъвършенстването на живота писателят може най-точно да долови в процеса на строителството, при решаването на различните проблеми на стопанския и духовния живот. Идейно-естетическото усвояване на съвременната тема в много голяма степен е заложено в способността на художника да бъде винаги в талвега на живота, а не в неговия обоз, като активен общественик и политически деец сам да участва в разрешаването на конкретните изисквания на съвремението. Тогава висотата на писателското мислене, размахът на неговия творчески полет получават нови и силни криле, които издигат таланта над дребнотемиято, за да съзре същностното, онова, което дава цвѣта на борбата.

Проблемът за идейната и нравствената позиция на писателя при разработването на съвременната тема все повече се налага като особено актуален. Нрав-

⁵ Т. Живков, За литературата, изкуството, културата, с. 307—308.

⁶ Пак там, с. 308.

твените принципи на реалния социализъм намират своя най-точен и пълен израз в талантливо защитената комунистическа партийност при художественото пресъздаване на нашата съвременност. От друга страна, осмислянето на явленията на съвременността от позициите на партийността е обективна първопричина за раждането на впечатляващи произведения за нашето време. Тяхната сила е заключена в изкристализираната истина за епохата и хората, истина, постигната от позициите на най-зрялата и научно обоснована идейност, която, сгрята от пламък на естетическото внушение, е способна да влияе неотразимо върху хората, да им помага по-пълно да разберат своето време, величието на прехода от капитализма към социализма. Особената сила на такива творби е в оня неповторим заряд на емоционално въздействие, който дава сила и енергия, възбужда за активна работа в името на живота, на комунизма. Тази идейно-нравствена сила на съвременната литература ѝ придава нерв, който разширява територията на нейното идейно и художествено въздействие върху обществото. Такава литература, която реално овладява хората, учи ги как да живеят, да се борят и самоусъвършенствуват в името на комунизма, е наистина незаменима сила с решаващо значение за определяне на климата, в който се възпитават поколенията. В тази особеност се проявява Лениновото схващане, че комунистическата партийност не е просто защита на ясна позиция със средствата на литературата. Тя е и последователна борба за практическо осъществяване идеалите на революцията за активна намеса в изменението на света.

Засилването на действено-преобразователната сила на съвременната литература е съществена посока в развитието на литературния процес, голяма творческа и гражданска отговорност за писателя. Извеждането на герои на делото, непримирими към недостатъците, вечно търсещи посоката на главното направление за усъвършенстване на социалистическата личност и пълно разгръщане огромните възможности на нашия строй, очертава непознати нови пространства за овладяване на човешкия свят. Съветската литература от последните години сочи интересни примери. В редица произведения на Ю. Бондарев, Ч. Айтматов, О. Куваев, В. Липатов и др. се налага човекът от края на 70-те години, гражданинът на зрелия социализъм, който по идейно-нравствената си нагласа вписва непознати багри към образа на социалистическия човек. Дали той е един писател, преминал през пожарищата на войната, и от висотата на своята идейна зрелост води битката с нашите идеологически противници, или е стопански ръководител, инженер или просто комунист, който без всякакви стари скрупули излиза напред, за да тръгне срещу трудното, защото е убеден в своята готовност — това няма значение. Нашият съвременник е навсякъде и може навред да изяви своята активна жизнена позиция, да я утвърди с действията си на авангарден герой на епохата. Някога К. Маркс беше писал в тезисите за Л. Фойербах: „Философите само по различен начин обясняваха света, но работата се състои в това, да бъде той изменен.“ И това е завет не само към философите и политическите дейци. Той в пълна мяра може да се отнесе към писателите. Социалистическата литература не е поле за развлечения и забава, в нея винаги средоточено е общественият живот, борбите на народа. Нашата литература е сложно и много специфично полесражение, но то е част от общонародната, общопартийната дейност. Там също се води битката за социализма и комунизма, за сърцата и душите на хората, които трябва да живеят все по-пълнокръвно не само по законите на справедливостта, а и по законите на красотата. Но до победата те нямат право на зрители на историческото сражение. Тяхното единствено място е на негови участници и герои. Социалистическата литература, засилвайки своето активно-преобразователно въздействие, озонира климата за такава изява на личността, когато се разкрива пълнота на човечното у човека.

Постигането на желания емоционален накар е кондензирано изявяване на комунистическата идейност на писателя, защита на негова лична активна творческа позиция. Развитието на нашата литература все повече утвърждава писателя с действена позиция, а не наблюдателя. Проправя си път ново измерение за гражданския ръст на писателя в неговото осъществяване като активен участник в изграждането на зрелото социалистическо общество.

Нашият литературен живот след историческия Априлски пленум дава многобройни потвърждения за развитието на тази закономерност. Особено се засилва съпричастието на писателя с живота на страната през последните години. Българският писател е навред, където се решава съдбата на отечеството. Той заседава в пленумите на Централния комитет на партията, той е в залата на Народното събрание, ръководи лично културния и обществен живот, помага и съветва. Навред той защитава ясна позиция на гражданин и творец, независимо дали става дума за езика и обучението на децата или за опазването на природата, съхраняването на природни и исторически забележителности, или за жизнените проблеми на мира и социалистическото строителство.

Засилва се и активно-преобразователната сила на произведенията на литературата. Творби като „Тази малка земя“ на Г. Джагаров, „Златното покритие“ на Др. Асенов, „Реката“ на Д. Фучеджиев, „Къщата с махагоново стълбище“ на А. Гуляшки и някои други в различна степен са заредени с пулса на активното преобразяване на живота. Колкото писателят с по-голяма гражданска зрелост и художествено майсторство е докоснал жизнени за развитието проблеми и е заредил емоционалното внушение така, че да разбужда нашите помисли за действия, толкова по-значимо е литературното и общественото място на такива произведения.

Проф. Радев от „Тази малка земя“ на Г. Джагаров е образ на човек и учен от нова социалистическа закваска, надарен с добродетелите на новата личност. Не само научните му схващания, а цялостната му жизнена позиция и духовният му облик са огрени от заревото на тази нравственост. Той е изтъкан от хуманизъм, който е от особен сорт, и когато става дума за принципни неща, за опазването на комунистическата истина в различните ѝ разновидности и кълнове, категоричност и неотстъпност изпълват човешката му същност. Разбира се, проф. Радев не е изключителен човешки тип, той е обикновен човек, на когото са присъщи грешки и заблуди, колебания и дълбоки терзания. И това не снижава жизнената пълнота на образа. Напротив, оттам иде човешката му дълбочина, неговото обаяние и въздействие. И заблудите на Радев изхождат от същността му на сложна, на богата личност. Хора като него са способни да преминат през много изпитания, много да изтърпят, но те умеят винаги да съхранят човешката си чистота и блясъка на комунистическата си нравственост. Но съхраняването е подирано в неговата активна, а не пасивна изява, като същностна черта в облика на героя. Борбата на Радев има особен характер, тя не е борба срещу идейно и класово чужди герои. Тогава позицията на хора като Радев би могла да има по-конкретни, графични очертания. Тази борба е в някаква степен по-трудна, защото е с единомишленици, които имат друга нравствена настройка, спореца с принципите на идеала. Майсторството на автора при внушаването на активната позиция на героя е подтикнало към детайли и нюанси, които уплътняват силата на човешкото. Благодарение на това зазвучава музиката на чистата нравствена и идейна зрелост, на действеността на героя. Талантливата защита на образа на Радев извежда борбата за опазване на природната среда до голяма тема за чистотата на нравствения климат на обществото, до личната отговорност на всеки. По своята идейно-естетическа настройка „Тази малка земя“ не е просто отражение на конкретна съвременна реалност и изява на определен характер, родени от богатството на живота. Такива произведения са белязани с нещо по-същест-

вено, което открива тенденции в реалността, посоки в развитието на литературния процес. Затова такива творби подтикват към размисъл, към действие, към самооценка. А това помага за по-грижливо оглеждане на душевната настройка на човека, прави го мъдър, по-зрял и по-добър. Иска с нещо да прилича на активния Радев. В това е особено то идейно-естетическо въздействие на творбата, нейната способност да въздействува и преобразява живота по законите на нашата красота.

Богатството и многообразието на социалистическата реалност, динамиката в нейното развитие, диалектиката на усъвършенстване са обективна основа за появата на качествени особености в литературния процес. Социалистическата литературна класика не е хубаво пожелание, а осъществима цел, която трябва все по-здравно да сплотява творческите усилия за по-внушително художествено пресъздаване на реалността. Пълна творческа всеотдайност без пестене и жалене на талант и сили и в същото време категорично отричане на занаятчийството и сивотата в подхода към съвременната тема — такава е единствената посока до целта. Произведенията не се създават с предварителна уговорка за класическа висота и значение. Времето, животът ги утвърждава, той е съдникът за идейно-естетическата им стойност. Но без мобилизация за достигане до голяма цел, с творческо раздаване на дребно, без да се мисли за маршалския жезъл, съвременният писател не може да има самочувствието на достоен син на своето историческо време. Богатството на нашата социалистическа литература, силата на нейния творчески метод на социалистическия реализъм е в развитата на различните жанрови и стилови търсения, на цялото богатство на палитрата на съвременния български писател.

Струва ми се, че особен дял се пада на писателите, които са показали, че умеят да разнищват действителността в нейната сложност и многопластовост и от точни класово-партийни позиции да оценяват явленията, събитията, да извайват герои, изписани с пластиката на щедрата палитра. И това не е субективно предпочитание. То се предсказва от многоизмеримостта и удивляващото богатство на съвременността, на днешния човек. Такава действителност иска майстори с верни и щедри пера. Особено перспективни ми се струват ония сондиращи на живота, при които главна цел е народопсихологията от нейния корен и досега, особеностите в идейно-етичния облик на съвременника, моралните и духовните координати на неговото осъществяване. Тази посока на литературно развитие все по-решително ще препречва пътя на старателното, но безкрило описателство на реалността без вдълбочаване и оригинално изследване.

Такъв тип литература е по-близка до сегашните естетически и нравствени интереси на човека, тя по-точно отговаря и на неговите перспективни разбираня. Разбира се, нужна е ясна уговорка, че има поле за развитие онова изследване на съвременността, което е вкоренено дълбоко в живота и разрешава важни проблеми върху широка социална основа. Самоцелното ровене в преживявания без обществена значимост не може да докосне висотата, определяща развитието на литературния процес. Затова с надежда се очаква всеки опит на писателско сондиране в нашия живот, които правят такива талантливи писатели като П. Вежинов, Б. Райнов, Йордан Радичков, А. Гуляшки, Д. Фучеджиев и редица други. От сочното народно усещане за новото в живота, в бита и в личностно човешкото въздигане до пластичното извайване на чувствителност и душевност, породени от тласците на времето — всичко е видно от развълнуваните и зорки очи на един нов човек. Той има съзнание за своето място и за отговорността си пред времето, знае, че социалистическата реалност е рожба на неговия труд и негова грижа. Защото погледът му е вперен нагоре и далече напред. И даже ако някоя бариера спре устрема му, неговият полет не ще секне. Защото е несекващ полетът към пълната реализация на човешката личност, единствено възможна в условията на социалистическата зрелост.

Все по-талантливото разработване на съвременната проблематика мобилизира писателите за пълно отдаване на дарованието и за активна жизнена съпричастност с борбата за тържество на комунистическата правда.